

FAUNA. BESTIARI

El món dels animals i la seva representació artística

El món dels animals és tan ampli que, en realitat, no em correspon a mi ni de parlar-ne ni d'escriure'n, perquè ni en sé ni és el meu propòsit. Però el que si em plau és representar-lo, per l'estima que els tinc i per les ganes de deixar-ne un rastre plàstic fàcil de comprendre.

Des de la meva infantesa he sentit admiració i misteri per allò més proper, per allò que es va coneixent, i també per allò que manca conèixer. L'evolució de l'espècie ens ha portat a relacionar l'animal amb l'espècie humana d'una manera diferent al que significa per a nosaltres el fet d'haver-nos atorgat la transcendència del fet religiós, derivada de fer-nos fills de Déu, que ens separa de les bestioles i ens ha portat a un pla de domini i superioritat. Tanmateix, es veu i es pot comprendre que els instints i els sentits dels animals tenen unes potències superiors a les nostres, i per altra banda es nota que els seus comportaments responen a les etapes de la nostra vida: un animal petit, jove o gran, presenta paral·lelismes amb els humans en la maternitat i la infantesa. El dolor i l'alegria es manifesten especialment en els mamífers, valorant-ne el sentit etològic i psicològic. Hi ha espècies més llunyanes, però la cadena vital porta a entendre el lligam que tots tenim, ja siguin ocells com peixos, etc. Amb el boom de l'ecologia, ens ha retornat aquest lligam amb el tot de la natura.

Antigament, el desig humà de divinitzar allò sorgit de la sobrevaloració de la força (el vol, la velocitat dels animals...) entenia les qualitats desconegudes i superiors dels animals deïfificant-los. Les cultures

assíria, caldea, egípcia, asteca i d'altres, ens n'han deixat mostres artístiques zoomòrfiques, que entraven dins la veneració religiosa i mitològica. Eren animals sagrats i dotats de poder; una zoolatria que podia tenir l'origen en la nostra prehistòria. Així succeïa també en la cultura mesopotàmica. En l'egípcia veiem representacions del déu Anubis, el déu xacal, o Horus amb cap de falcó, diverses serps, toros, lleons o la vaca Hator, igualment com en les diferents cultures com la persa, índia, xinesa o grega (amb els seus toros), i en totes les cultures del món, en les quals la representació animal ha estat i és molt important. Es tracta d'unes forces que fins i tot el cristianisme aplica en els quatre evangelistes, i el mateix Crist és l'anyell. Igualment, es donen alhora representacions zoomòrfiques en capitells, etc.

La idea antropomòrfica ens porta a representar Déu amb forma humana. L'hem fet amb sentiments i valoracions humanes, com si mirés amb ulls humans; l'hem reduït a l'espècie humana. Aquesta és una valoració acceptable perquè ens afavoreix a nosaltres. D'aquesta manera, la representació animalística ha agafat diferents sentits al llarg de la història. En el mateix Romànic, la representació animal era més fantàstica i de fort contingut simbòlic, mentre que en el Gòtic això s'anà fent més realista fins arribar al Renaixement, que pretenia traduir la realitat més objectiva, i l'ésser humà es feu mesura i model de l'art en les seves diferents manifestacions.

Tanmateix, l'art se sent també ple d'aquesta relació vital amb els animals i joiós de poder-ne donar mostra, com han fet tants artistes al llarg de la història. És tant admirable sentir aquesta comunicació en les seves

mirades, moviments, formes, textures, colors, etc.!. Tot el seu conjunt invita a l'afinitat, a la llibertat i a la imaginació, i a l'hora de representar-los en traços i d'aplicar el que aporta cada tècnica t'endinses en un acabament de possibilitats artístiques.

Els animals en la meva trajectòria

En mi, el gust per la representació animal neix en el si de la pròpia vida, durant la infància a pagès i en els diferents moments en què els he tingut propers. En art, he tingut en el model del natural el meu primer motor per a la representació. És en la pròpia evolució que aquesta representació va agafant variants. La mateixa naturalesa ensenya que és creativa, mostrant les formes, els colors, els diferents sistemes dinàmics de vida distinta que inviten a la imaginació, i sempre ens quedarem curts respecte a ella. Per tant, una vegada llançat vers aquesta llibertat creativa, hom es veu empetitit davant la immensitat de solucions de tot ordre que la realitat mostra per a la nostra informació, i que van oferint la televisió i les publicacions o les pel·lícules.

Sens dubte, he tingut interès en poder mostrar aquest tema d'animàlia perquè la suma d'obres que n'he fet és prou important, i a mi em sembla interessant. Igualment, hom es troba motivat cada vegada més per tal d'ampliar aquest tema. A part del fet que la realitat inviti a entrar en aquesta riquesa imaginativa, en la que sempre hi ha més que el que coneixem, el fet d'entrar en els seus mecanismes, per altra banda, ajuda a

aprendre solucions representatives que van ampliant les solucions plàstiques.

Imagineu-vos una criatura petita a pagès, amb els seus didots, al Pujolàs de Santa Pau envoltada de vaques, porcs, oques, gallines, conills, etc, i amb el bosc immediat a la casa, amb les seves llagostes, marietes, grills, cucs, ocells, etc. etc. El nucli de veïns de Santa Pau estava format per una petita riera i unes cases de pagès, de manera que es pot deduir la vida que s'esdevenia entre aquestes cases, les relacions humanes i amb tota la fauna dels encontorns. Aquí, una criatura estimula la seva sensibilitat, curiositat i sentit de la plàstica, i hom es va qüestionant els diferents aspectes. La gent del camp, els que tenen contacte amb el bosc o viuen vora una riera, estan molt familiaritzats amb els animals, coneixen la fauna que hi habita. Quan jo era infant, tenia aquesta escola a l'abast, i fins als 5 anys aquest era part del meu món de relació. La veritat és que no recordo com es va descobrint aquesta realitat, des de la fauna més gran a la més petita, com un s'enriqueix per l'observació i per la imaginació, però aquest món de la realitat es va alimentant constantment. Quan tenia 5 anys ja vaig modelar uns cavalls, perquè els admirava molt i m'impressionaven, com totes les bèsties amb les que convivia en la vida del camp: vaques, ovelles, porcs, ànecs, i ja no parlem dels animals domèstics, els gats o els gossos, aquells que he mirat i remirat fins a apreciar-ne els sentits i sentiments. Si bé les etapes infantils de representació plàstica són implacables en el seu seguiment, cal tenir present que aquesta representació es va acostant cada vegada més a la realitat objectiva. A mi el medi, el lloc, l'ambient, sempre m'han pogut, i sens dubte que les imatges de la infantesa de ben segur que

han potenciat el meu devenir, de manera que em trobo incapacitat per a construir aquesta experiència plàstica viscuda en el goig i el misteri del tema del bestiar.

Però ara voldria explicar el meu interès per a representar les bestioles. Després de la guerra, davant del lloc on ara és la Casa de Cultura -que era l'Hospici-, allà on era la plaça de l'Hospital, s'hi feia el mercat de l'aviram, ple de gallines, conills, ànecs, ous, etc. Com es pot imaginar, jo era un noi feliç enmig d'aquell aviram, amb el meu llapis o el mitjà que fos, dibuixant tant pageses i pagesos com gallines o conills, que eren el punt de la meva atenció. Igualment, el mercat del bestiar a la Devesa era una referència important per a mi. L'etapa de pàrvuls, dels 5 als 8 anys (1932-1935), i fins a l'inici de la guerra incivil espanyola (1936), fou un temps idíl·lic, amb el sistema Montessori dels temps de la Generalitat republicana, on nosaltres, els de la Casa d'Assistència i Ensenyament -Hospici-, fórem uns privilegiats per les moltes atencions que ens dispensaren en l'ensenyament, en les colònies, en la cura mèdica, etc. Tan és així, que la mateixa Caixa de Girona fou fundada aleshores pel President Francesc Macià, amb el nom de Caixa d'Estalvis de la Generalitat de Catalunya, l'1 de gener del 1932, obrint llibretes per a nosaltres. I em dóna goig de dir-ho, perquè sembla que la Caixa hagi oblidat aquest fet històric tant important per Girona, per nosaltres quan érem infants i pel mateix President Macià.

Sempre em trobava en inferioritat de condicions a l'hora de representar els animals. De fet, no és pas que em sobressin recursos per a la representació humana, però estava més preparat, i això em portava a posar una atenció especial sempre que tenia un animal a la vista. Aquesta

pràctica d'aprofitar qualsevol circumstància per a posar atenció sobre un animal, dibuixant o només mirant-lo, procurava d'exercitar-la tant si viatjava com si no. Això, durant un llarg període de la meua vida era un deute que tenia contret. Torno a dir que la realitat és l'aliment més poderós que tenim com a cabal per a les representacions més lliures i d'aportació personal

Situem ara aquella criatura després de la guerra, amb 11 anys d'edat ben complets. El xoc històric, la crisi pel canvi de disciplina i, per altra banda, un fet tant important com conèixer el meu primer mestre, el Sr. Joan Carrera Dellunder, fill de Torroella de Montgrí, a qui van encarregar els relleus del pont de les aigües de Sarrià de Ter, representà un punt d'inflexió. Vaig tenir la sort que el Sr. Carrera era professor de dibuix a l'Hospici, d'aquells que fèiem dibuix i anàvem a tallers. Va resultar que el Sr. Carrera no podia fer aquells relleus a casa seva perquè hauria tingut problemes amb l'estreta escala de casa seva, però va tenir ocasió de què li deixessin un espai on treballar al mateix Hospici, allà on avui hi ha l'entrada de la biblioteca, a la Casa de Cultura. Per tant, vaig poder viure tot el procés d'elaboració dels quatre relleus. Vaig assistir al modelat en fang, a l'elaboració de motlles i tot el seu procés, amb el passat a ciment pedra a can Sagrera, la capa de galvanoplàstia i el bany de bronze. Tot això és important perquè així un noi de 12 anys podia agafar la referència d'un mestre i comprendre les relacions i els oficis que incideixen en l'obra: això dóna a entendre tot l'entramat per a portar a terme les obres.

Un altre moment d'estreta relació amb la representació animal fou durant els meus 17 anys, a l'Escola d'Arts i Oficis d'Olot, quan a cal Fat -on

jo m'estava- venien, els dilluns, els pagesos a mercat, a vendre o a comprar bestioles (gallines, garrins, ovelles, conills, vedells....), i això m'hi va fer connectar de nou. I després, com no, els mercats tant de Girona com d'Olot, i tantes cases de pagès d'aquesta comarca o d'altres, que han fet que els animals siguin -i seran- sempre per a mi uns models atractius i admirats. Per aquest motiu han estat referents de moltes obres al cap dels anys.

Després, quan vaig anar a Barcelona, visitava el Parc de la Ciutadella, el zoològic, per tal de poder dibuixar animals d'espècies diferents. Les moltes visites i l'admiració que sentia ocasionaren quantitat de dibuixos d'elefants, camells, hipopòtams, lleons, tigres, estruços.... Reconec, però, que és poc el que vaig fer, i a més a més s'han perdut molts dibuixos, i d'altres s'han llençat. Però el que és important és que aquest interès ha marcat la meua persona cap a un tema com la fauna. Des d'aleshores, sempre, si el lloc i l'ocasió es donen, ho aprofito. Fins i tot els toros han estat per a mi un atractiu molt fort, tant en la seva realitat com per la tele o en les revistes, i ja no parlem de les diferents representacions de tots els temps que fan referència a la fauna diversa. Efectivament, el toro ha estat sempre un animal que valoro per la tradició històrica que ens ha arribat per diferents bandes i per diferents artistes, i no puc oblidar a Picasso, que amb la seva força i contundència m'ha estimulat en la seva representació. Igualment, captar les expressions dels dibuixos de les ales de les papallones, amb els seus colors, o les línies de qualsevol altre animal d'aquest tipus, m'admira plàsticament.

Tanmateix, si bé les bestioles més domèstiques i conegudes són les de representació més freqüent, aquelles de dimensions més petites tenen també per a mi un atractiu fascinant. Ja siguin escarabats, llagostes, o encara més petits com les cuques o els cucs..., tota aquesta fauna és admirable pels seus moviments i formes, i ja no parlem dels colors de tota mena. En fi, són tantes i tantes que la seva descripció i el seu coneixement es fa difícil. Moltes d'aquestes bestioles, mirades amb lupa agafen unes qualitats sorprenents, i això és el que solia fer per tal de poder entrar una mica dins d'elles, per a tenir unes sensacions més àmplies. I aquesta vasta captació no s'esgota, et fa més possibilista a l'hora d'imaginar, i, al meu parer, és del que es tracta.

Però jo no vull captar en un sentit científic, em plauen més els aspectes que inciten a la creativitat. En tot moment he tingut els sentits ben desperts per a contactar amb els animals o animalets que qualsevol situació em mostra. La cultura artística tendeix cada cop més a imatges d'informació, a exposicions, més que no pas a cercar en la natura, aquest do de Déu que no s'esgota i és font constant de vida. Tot és important, però cal entrar més dins nostre i mirar menys allò que hi ha i es fa. Si deixés de mirar la realitat, el més probable és que deixaria d'ampliar el meu llenguatge subjectiu. En aquest pas de la mirada objectiva a la subjectiva és on es posa en joc el poder de la creativitat, de la que en reconec les meves limitacions, però procuro eixamplar-les amb conceptes i mitjans que en el moment es cerquen o es troben.

Aquest desig de transgredir, d'anar més enllà de la representació figurativa, es presentà ja a la fi dels meus estudis acadèmics. Unes ganes

imperioses em portaven a pensar en noves representacions, però sempre vigilant de no vulgaritzar les expressions que sortissin de mi. Tenia clar que el llenguatge de les obres fetes tenia una gran poder d'atracció, però volia que l'arrel fos la realitat, la més propera i afí.

Quan vaig anar a Llanars (Espinanga), del 1974 al 1987, mai vaig deixar d'estar en contacte amb les cases de pagès, especialment amb La Ginestera, on vaig fer molts croquis de gats, gossos, vaques, ànecs, porcs, gallines, conills, etc., i aquesta pràctica encara la crec convenient. I tot i que hi ha hagut interrupcions d'anys sense fer animals plàsticament, han estat presents al llarg de la meva vida, i els he fet sortir a la primera ocasió. Anar directament a la realitat a cercar-hi aspectes, ha estat una constant en la meva vida per a cada temàtica, i en les bèsties tal vegada s'ha donat més pel fet de no tenir-les assíduament davant meu. Però tampoc no es poden oblidar els llibres que he consultat, com l'Enciclopèdia Catalana o una col·lecció de l'editorial Juventud amb 10 volums, un dels quals dedicat als mamífers, les aus, els amfibis, els rèptils, les riberes marines, els insectes... Totes aquestes publicacions venen amb fotografies esplèndides amb colors sorprenents. En fi, és tot un aliment que va teixint una informació que es té a mà i que es valora molt. Però no puc oblidar la tensió i atenció que mereixen els éssers vius per damunt de tot. Tant és així que l'Àngela, que em coneix, quan troba un exemplar animal me'l fa arribar per a la meva contemplació i perquè el pugui tenir de model.

Aquesta fidelitat objectiva és molt important, el que més, però quan s'ha entès, cercant la transgressió, la llibertat, és quan el camp s'amplia. És cert que no es tracta de superar la realitat, ans al contrari, cal entendre que

ella sempre ens sorprèn amb formes, colors, moviments, relacions..., però aquesta mateixa lliçó obre unes possibilitats interpretatives immenses, i d'això es tracta: ja es poden imaginar i elaborar noves formes, que el terreny no es redueix, ans al contrari, cada cop es fa més vast. Com es pot imaginar, el tema m'apassiona, i m'és molt viu.

Pel que fa a les tècniques, el dibuix és la font d'aliment, el mitjà amb què l'esbós dins un quadern va cercant i trobant. La ceràmica, el vidre, el ferro, la marqueteria o la pintura, són tècniques diferents que donaran resultats variats.

Recuperant els meus interessos pels mercats de Girona i d'Olot, he volgut encomanar als meus alumnes d'Estudi d'Art, el 1981, que estiguessin atents pels dos aspectes que comporta estar en presència dels animals i aprendre a captar amb agudesesa la vida d'aquests i d'altres éssers que valoro. En aquesta publicació no es pot donar constància d'aquest retorn a la realitat d'una manera específica, perquè ja queda explicat de manera general. Cal tenir present que la realitat serà sempre el patró i l'origen de les interpretacions i les representacions més lliures.

L'any 1992 vaig voler entrar en el món imaginari del bestiar, però amb recursos. Per aquest motiu calia omplir blocs per tal de treure'n diferents aspectes, i això després donà lloc a fer unes pintures sobre paper i sobre tela. El color i la textura també ofereixen un mitjà important a considerar, i de segur que el tema estava abonat per a tenir una llarga representació.

Els anys 1992 i 1993 realitzo pintures fetes amb tècnica mixta, fent jugar l'atzar i les eines més inversemblants: una rasqueta, una espàtula,

una fusta, un drap... Com també jugant amb la pintura espessa o el suc o l'esprai, amb aigua contradient la bona harmonia de les matèries. Tot aquest món d'imprevistos ha proporcionat a aquestes pintures un vast camp d'expressions. També s'hi ha afegit pintura reflectant per carreteres. En fi, que cal estar obert a les sorpreses que et proporciona la tècnica.

Els anys 1993, 94 i 95, els dibuixos, per si mateixos, passen a ser obres tan significatives que mereixen destacar-los amb èmfasi. Entrar dins aquest món imaginari és apassionant, i, naturalment, el dibuix també admet tècniques i expressions prou àmplies per a anar generant.

Quan s'entra en el terreny transgressor i quan s'utilitzen deduccions, elaboracions i transformacions, vol dir que hom ha intentat alimentar-se de la realitat per a sentir la invitació a possibilitar recursos, i, com ja he dit, a l'entrar en l'aportació artística hom valora aquest aspecte com el més preuat i essencial per a l'obra.

Si la naturalesa ens supera amb una fauna tant rica de formes, colors i vida variada, això ens condueix a posar molta imaginació i a fer jugar les possibilitats inventives. Però sempre serà poca cosa comparat amb l'extens mostrari de la nostra natura, millor dit, són dos aspectes totalment diferents: la vida real i la seva representació plàstica, que, de fet, retrata el seu autor amb la seva sensibilitat i personalitat. Així doncs, a fi de comptes marca un moment, un sentit col·lectiu i individual.